

Dr. Mehmet BÜKÜM

İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü
İzmir/TÜRKİYE

mehmetbkm@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2163-7671

SEZÂYÎ-İ KADÎM VE BİR MECMUADA YER ALAN ŞİİRLERİ

SEZAYÎ-İ KADİM AND HIS POEMS IN A
MAGAZINE

DOI Number: 10.28981/hikmet.482771

ÖZ

Sezâyî-i Kadîm, XVI. asır klâsik Türk edebiyâtı şairlerindedir. Tezkirelerde ve diğer kaynaklarda kendisiyle ilgili az sayıda malûmat yer alır. Şiirlerinde Eski Anadolu Türkçesi'ni kullanan Sezâyî'nin Edirne'de doğduğu ve yaşadığı anlaşılmaktadır. Gazellerinin yer aldığı mecmuada Sezâyî'nin bir divanı bulunmadığı bilgisi kayıtlıdır. Sezâyî'nin gazellerinin yer aldığı "Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim" adlı eser Ankara Millî Kütüphanesi, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 799 arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

Antoloji niteliğindeki mecmualar, edebiyat tarihi için önemli olup hem bilinen şairlerin yeni şiirlerinin hem de günümüze aktarılamamış şair ve şiirlerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu mecmuada Sezâyî'ye ait olan 28 gazel bulunmaktadır. Çalışmada Sezâyî'nin hayatı, üslubu, dil özelliklerine yer verildikten sonra Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim'in tanıtımı ve şiirlerin çeviri yazılı metinlerine yer verilmiştir. Sonuç bölümünden sonra çeviri yazılı şiirlerin mecmuadaki görsellerine yer verilmiştir.

Bu çalışmayla Sezâyî-i Kadîm'i ve gazellerini tanıtarak edebiyat tarihine ve klâsik Türk edebiyatına katkı sunmayı amaçladık.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Şiiri, Sezâyî-i Kadîm, Mecmua.

ABSTRACT

Sezâyî-i Kadîm is one of the 16th Century Classical Turkish literary poets. There is a limited information about him in the collection of biographies and other sources. It is understood that Sezayi who used Old Anatolian Turkish in his poems was born and lived in Edirne. It is recorded in the magazine in which his gazelles were published that Sezayi does not have Divan. The work entitled "Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim", in which the gazelles of Sezayi are included, is registered in the National Library of Turkey in the National Library of Manuscripts Collection with the number of 06 Mil Yz B 799 archive.

Magazines in the form of antology are important not only for the history of literature but also they enable the emergence of new poems of the known poets as well as poets and poems that have not been revealed. In this journal there are 28 gazelles belonging to Sezayi. In the study, after the life, style and the language characteristic of Sezayi are examined, the introduction of "Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim" and the transcribed texts of the poems are included. After epilogue the images of the transcribed poems in the journal are given in the last part.

With this study, we aimed to contribute to the history of literature and the Classical Turkish Literature by introducing Sezayi-i Kadim and his gazelles.

Keywords: Classical Turkish Poetry, Sezâyî-i Kadîm, Magazine.

GİRİŞ¹

Arapça cem‘ masdarından türeyen mecmua kelimesi, toplanmış, biriktirilmiş ve düzenlenmiş şeylerin tamamı anlamındadır. (Parlatır, 2012 : 1033) Kültürel ve edebî anlamda ise mecmualar, genelde bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan kitaplardır. Bununla beraber mecmua kavramı başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi ayetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilahiler, şarkılar, mektuplar, lugaz ve mu‘ammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin, notların, tarihî belge ve kayıtların derlendiği not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya te‘lif çeşidi özelliği kazanmıştır. İslam kültüründe mecmua türü eserlerin vücûda gelmesi Hz. Peygamber’e ait hadis külliyyatının kayıt altına alınması ve hadis râvîlerinin veya müretteplerinin bireysel ilgi alanları doğrultusunda şekillenmesi sonucundadır. (Aynur vd. 2012 : 77)

Fuad Köprülü mecmuaları; yeraltında saklı, meçhûl hazinelere benzettir. Mecmualar sâyesinde eski şairlerin özel hayatları ve yaşadıkları çevreyle ilgili birçok karanlık nokta aydınlatılabilir. Köprülü, bazen hiç umulmadık mecmua ciltlerinde umulmadık bilgi hazinelerine rastlayabileceğimizi dile getirir. (Köprülü, 1999 : 37)

Sezâyî’nin gazellerinin yer aldığı “Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim” adlı eser, Ankara Millî Kütüphanesi Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 799 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Mecmuada 41 şairin 403 gazeli bulunup bunların 28 adedi Sezâyî’ye aittir. Çalışmada öncelikle Sezâyî’nin hayatı, üslubu, dil özelliklerine yer verilmiş daha sonra Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim tanıtılmış ve şiirlerin çeviri yazısına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde çalışmamızın önemi ve bu çalışmanın ilim âlemine sunacağı katkılarla ilgili bir değerlendirme yapıldıktan sonra şiirlerin mecmuadaki imajları eklenmiştir. Amacımız Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim’i tanıttikten sonra kaynaklarda ismi yer alan şairi bilim ve edebiyat dünyasına tanıtmak ve onun gazellerinin çeviri yazılı metnini vermektir.

Kütüphanelerin tozlu raflarında duran mecmuaların tetkik edilip okuyuculara sunulması Türk edebiyatı tarihinin tüm yönleriyle ortaya çıkarılması için önem arz etmektedir. Şiir mecmualarında; tezkirelerde ismi geçmemiş, unutulmuş şairlerin şiirlerine rastlamak mümkün olduğu gibi meşhur şairlerin bilinmeyen veya divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak imkân dahilindedir. Kanûnî Sultân Süleymân zamanında sarayda şiir söyleme şerefine nail olmuş, âşıkane şiirlerde gayet başarılı, vecîz söyleyişi, ağdasız diliyle şiirler yazmış XVI. asır şairi Sezâyî’nin ilim âlemine tanıtılmasının Türk edebiyatı için önemli bir katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

¹ **Kısaltmalar:** G. → Gazel; H. → Hicrî; vd. → ve devamı, ve diğerleri; bk. → bakınız; Yay. → yayını, yayınları; TTK → Türk Tarih Kurumu.

SEZÂYÎ-İ KADÎM

Asıl adı Turak (Durak) olan Sezâyî, XVI. asırda Kanûnî Sultân Süleymân devrinde (1520 - 1566) yaşamıştır. Sezâyî'nin "Kadîm" unvanını alması kendisinden sonra XVIII. asırda yaşamış olan Hasan adındaki Sezâyî-i Gülşenî'den (Özuygun, 1994) ayırt edilmesi içindir. Tezkirelerden ve bir gazelinden anlaşıldığı üzere Sezâyî-i Kadîm ile Sezâyî-i Gülşenî (Râmiz ve Belîğ'e göre) Edirnelidir. Mahlasları ve memleketlerinin aynı olması da Sezâyî'ye "Kadîm" unvanı verilmesi için diğer bir sebeptir. Sezâyî-i Kadîm'in "Kisbî" veya "Kesbî" mahlasını kullandığı da aktarılan başka bir bilgidir. (Abdurrahmân Hibrî, 1999 : 135)

Yukarıda zikredilen Sezâyî-i Kadîm ve Sezâyî-i Gülşenî dışında kaynaklarda Sezâyî mahlasını kullanan üç şair daha vardır. Bunlardan ilki XVII. asırda yaşamış İstanbul doğumlu Abdurrahmân; ikincisi Sultân Mahmûd devrinde yaşamış Manastır doğumlu "İzzî Efendi'nin Eniştesi" adında nam salmış olan bir şairdir. (İpekten vd. 1988 : 442-443). Üçüncü şairin adı Yahyâ olup Tripoliçe'de doğmuş 1816-1877 yıllarında yaşamış Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun babası olan zattır. (Çeltik, 2013: 117-118)

Sezâyî'nin hayatı hakkında bilinenler sınırlıdır. Diğer divan şairlerinin ekseriyeti gibi o da memleketi Edirne'yi övmüştür:

*Cennet-i şânî durur güyâ bilâd-ı Edrine
Hüsün ile her küşesinde hür u gilmânlar kıpar (G. 17/2)*

Kendisi de Edirneli olan Sehî Bey, Heşt Behişt adlı tezkiresinde Sezâyî'nin kulağa hoş gelen şiirleri olduğunu, sözlerinin akıcı, gazellerinin nefis olduğunu anlatır: (Edirneli Sehî, H. 1325 : 117)

Sezâî Raḫmetullâhi Aleyh:

İsmi Ṭurâḫdur. Dergâh-ı âlem-penâh bendelerindedür. Hös-âyende eşîarı var. Elfâzı selîs ve gâzeliyâtı nefîs kimsedür. Bu beyit anuñ eşîarındandır:

*Âşık-ı bî-çâreye bî-raḫm olursañ böyle sen
Ne olsar kim bile âhir bu ḫâlüm vây men*

*Varını gül şol kadar yoluñda dökdi şaçdı kim
Kaldı egninde hemân bir pârelenmiş pîrehen*

Abdurrahmân Hibrî Efendi, Enîsü'l-Müsâmirîn adlı eserinde Sezâyî-i Kadîm'in Kanûnî Sultân Süleymân devrinde sarayda bulunan şairlerinden biri olduğunu îmâ eder: (Abdurrahmân Hibrî, tarih yok : 70)

Sezâyî

Devr-i Süleymân Ḥânîde gelen şu arâdandır. Nâmı Ṭurâḫdur. Dergâh-ı âlem-penâh bendelerinden idi. Bu beyt anıñdur:

*Varını gül şol kadar yoluñda dökdi şaçdı kim
Kaldı egninde hemân bir pârelenmiş pîrehen*

Ahmed Bâdî Efendi, Riyâz-ı Belde-i Edirne adlı eserinde Sezâyî-i Kadîm hakkında Abdurrahmân Hibrî'nin verdiği malumatı tekrarlar: (Ahmed Bâdî Efendi, 2014 : 1759)

Sezâyî-i Dîger:

Nâmi Tırak'dur. 'Asr-ı Süleymân Hânî şu'arâsından ve dergâh-ı âlî bendelerindendir. Bu beyt güftârındandır:

Beyt

*Varını gül şol kadar yolunda dökdi saçdı kim
Kaldı egninde hemân bir pârelenmiş pîrehen*

Ratip Kazancıgil'in Latin harflerine aktarıp neşrettiği Abdurrahmân Hibrî'nin Enîsü'l-Müsâmirîn (Abdurrahmân Hibrî, 1999 : 135) adlı eserinde Sezâyî-i Kadîm'den bahsedilirken; "Sezâyî" mahlası yerine "Kisbî" veya "Kesbî" mahlası kullanılmış ve şairin meşhur "Varını gül şol kadar yolunda dökdi saçdı kim / Kaldı egninde hemân bir pârelenmiş pîrehen" beyiti aktarılmıştır.

Şiirlerinden hareketle fikir dünyasında göze çarpan en önemli hususiyet onun bilhassa Hz. Hüseyin'e olan bağlılığını vurgulamasıdır. Şiirlerinde atıfta bulunduğu Hz. Hüseyin, Selmân-ı Fârisî, Hassân bin Sâbit, Zünnûn, Edhem, El-Mutavvel gibi dinî-tasavvufî kişi ve kaynaklar onun iyi bir eğitim aldığı ve kendisini yetiştirdiğini gösterir.

*Bir **Hüseyinî** halk için şî'riyle **Hassân** olmuşam
Ey Sezâyî eyler isem n'ola **Selmân** ile bahş (G. 21/7)*

*Sezâyî ben **Hüseyinîyem** kamu halk
Gerek **Zünnûn** gerekse **Edhem** olsun (G. 14/4)*

*Zülfüñ ucunda dehânuñla gören dir hattıñı
Bu **Mutavvel**'dür velî altında şerh-i muhtaşar (G. 19/3)*

ÜSLÛBU

Sezâyî, gazellerinde ekseriyetle aşkın verdiği haz ve mutluluktan, ayrılığın verdiği elem ve acıdan, sevgilinin vefasızlığından bahsetmiş âşıkane gazellere güzel numuneler vermiştir. Sezâyî, Fuzûlî gibi sevgilinin merhametsizliğinden ve aşk acısından şikâyet etse de bu durumdan zevk alır ve kendini hakir görüp mübalağalı tavsiflerle sevgiliyi övmekten geri kalmaz.

*Yâd itdügünce söger imiş ey Sezâyî yâr
'Ömri çok ola her dem añarmış du'âyile (G. 22/5)*

*Göñlüme yâruñ cefâsı hõş gelür
Gayra gerçi kim vefâsı hõş gelür (G. 27/1)*

*Yegdürür itüñ rakîbünden baña
Her kişye âşinâsı hõş gelür (G. 27/2)*

Sezâyî'nin yaşadığı devir Eski Anadolu Türkçesi'nin sonu ve klâsik Osmanlıca'nın ilk dönemlerine denk gelir. Bu sebeple Sezâyî'nin şiirlerinde Arapça ve Farsça sözcüklerin sayısı fazla değildir. Onun şiirlerinde dikkati celb eden ilk hususiyet şiirlerinin külfetten uzak, dilinin gayet sade ve konuşma diline yakın olmasıdır.

*Gözlerüm yaşın görüp şād olalı bildim raķīb
Eksik olmazmış donanması deñizden kāfirūñ (G. 10/2)*

*Sezâyî ben Hüseyniyem kamu halk
Gerek Zünnün gerekse Edhem olsun (G. 14/4)*

*Hasret-i dilberde bir gün ey Sezâyî korķaram
Nūh Tūfānı bigi eşkümler tūfānlar kopar (G. 17/8)*

Şiirlerinde Türkçe sözcüklerin fazlalığı aruz vezninde bazı kusurların ortaya çıkmasına sebep olur ancak yine de Sezâyî'nin aruz veznini başarıyla kullandığı söylenebilir.

*Fā^cilātün / Fā^cilātün / Fā^cilün
Yegdürür itüñ raķībünden baña
Her kişiye āşināsı hoş gelür (G. 27/2)*

*Fe^cilātün / Fe^cilātün / Fe^cilātün / Fe^cilün
Āsitānuñda n'ola yüz sürsem ben de senüñ
Pādişāhum eşigüñde nice bende yaraşur(G. 3/2)*

Sezâyî, şiirlerinde ekseriyetle tam ve zengin kafiye bazen de yarım kafiye kullanır. Mısra sonlarında kelime tekrarlarına bolca başvurup redifle ahengi yakalamaya çalışır:

*Haţţ-ı nev-ñizüñ ile ol leb-i ħande yaraşur
Nitekim şohbet-i mey tāze çemende yaraşur (G. 3/1)*

*Zāhid nice müşāhede-i yāra meyl ide
Ĥayvān kaçan tecelli-i dīdāra meyl ide (G. 1/1)*

*Dil zülf hevāsı ile sevdālara düşdi
Cān ışık belāsıyla ħavġālara düşdi (G. 9/1)*

Klâsik edebiyatımızın kuruluş dönemlerinden başlayarak divan şairleri tarafından sıkça kullanılan cinas sanatının güzel örneklerine Sezâyî'nin şiirlerinde de rastlamak mümkündür:

*Ĥalvetde şūfi mu^ctekif-i būriyā geçer
Gör eblehi ki cennet umar bu riyyā ile (G. 22/6)*

*Noldı yâ Rab hizmet-i gülde **günâhı** bülbülüñ
Varduğunca böyle artar her **gün âhı** bülbülüñ (G. 26/1)*

*Dem-be-dem ey dil-i pür-süz gam-ı **yârilasın**
Bilmezem tîğ-i cefâyıla nice **yarılasun** (G. 28/1)*

*Âsitânuñda n'ola yüz sürsem **ben de** senüñ
Pâdişâhum eşigüñde nice **bende** yaraşur (G. 3/2)*

DİL ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesi devresi, Selçuklular devri ile İstanbul'un Fethi arasındaki zamanın (XIII-XV. asırlar) edebî dilidir. XV. asrın ikinci yarısı hatta XVI. asrın ilk çeyrek kısmı Klâsik Osmanlıca'ya geçiş devresini teşkil eder. Bu intikal devresinde de Eski Anadolu Türkçesi özellikleri hâkim durumdadır. (Timurtaş, 1980: 319)

Sezâyî-i Kadîm XVI. asırda yaşadığı için şiirlerinde Eski Anadolu Türkçesi'nin dil özelliklerini görmek mümkündür. Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerine Sezâyî'den şu örnekler verilebilir:

Eski Anadolu Türkçesi'nde gerundiumların kendilerinden sonra gelen yardımcı fiillerin düşmesi yüzünden (devridüp durur → devridüpdür) çekimli fiillerin yerini tutması görülmektedir. Öğrenilen geçmiş zaman için kullanılan bu gerundiumlu şekiller Eski Anadolu Türkçesi'nden sonra Osmanlıca içinde de tek tük fakat uzun müddet kullanılmış, ancak Osmanlıca'nın sonlarında ortadan kalkmıştır. (Ergin, 2009 : 301)

*‘Ârızun kim **devridüpdür** ey Sezâyî hatt-ı bîkr
Güyyâ kim hâle deryâsı derağuş eyledi (G. 6/5)*

Eski Türkçede üçüncü şahısların **turur**, **tururlar** yardımcı fiili Batı Türkçesi'ne de geçmiş (t-d değişmesiyle) ve bildirme üçüncü şahıslarının temelini teşkil etmiştir. Üçüncü şahıslarda da ekleşme Eski Anadolu Türkçesi'nde başlamış fakat bu ekleşme Osmanlıca'nın sonlarına kadar tamamlanamamış böylece *durur*, *dururlar* fiilleri ekleşmiş şekillerinin yanında karışık olarak uzun zaman kullanılmıştır. (Ergin, 2009 : 316-317)

***Yegdürür** itüñ raķībünden baña
Her kişiye âşinâsı hōş gelür (G. 27/2)*

*Na‘li semendüñ iner hayâli gözümde dōst
Mihrâb **durur** ki bulna kıble-nümâ ile (G. 23/5)*

Teklik birinci şahıs emir eki başlangıçta Eski Türkçede “-ayın, -eyin” şeklindeydi. Bu ek Batı Türkçesi'nde “-ayın, -eyin”in yanında ekin birinci şahıslardaki “m” sessizi tesiri ile “-ayım, -eyim” şekliyle kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi'nde bu iki şekil karışık olarak kullanılmış, Osmanlıca'da da bir müddet bu böyle devam etmiştir. (Ergin, 2009 : 305)

‘İzzet ü hürmete ger lāyık **olayın** dir iseñ
Hizmet-i yāra Sezâyî yanaşıgör yanaşı (G. 8/7)

Ben nice derd ile bülbül bigi zār **olmayayın**
Çünkü ey gönca-dehen gül gibi sen hārılasın (G. 28/2)

Bigi, gibi edatının hecelerinin yer değiştirilmesiyle (göçüşme/metatez) aldığı şekil olup Eski Anadolu Türkçesi’nde kullanılmıştır. (Ergin, 2009 : 371)

Māh u Mirrih nütāk oldı **bigi** kıavs-ı kızah
Gün yüziyile nigāruñ gözi üstünde kıaşı (G. 8/2)

Mihr-i hüsnüñ üzre şaldıkça sehāb-ı zülfüñi
Gözlerümden ebr-i nīsān **bigi** bārānlar kıopar (G. 17/4)

Eski Türkçenin bir kalıntısı olarak karşımıza çıkan “-gur, -gür” eki Eski Anadolu Türkçesi’nden sonra kaybolmuş, fakat *irgür* (erdirmek, ulaştırmak) fiilinde klişeleşmiş olarak bir müddet daha yaşamıştır. (Ergin, 2009 : 214)

Lutf idüp **irgür** Sezâyî o vişālūñ ‘ıydına
Ey hilāl-ebürsına kıurbānlar olduğum Memi (G. 2/5)

Sezâyî’nin şiirlerinde Eski Anadolu Türkçesi’ne has arkaik kelimeler kullanıldığı görülür. Bu kelimelere şunlar örnek verilebilir:

Dürüşmek: Çalışmak, çabalamak, mücadele etmek. (Dilçin, 1983: 75)

İrgürmek: Erdirmek, ulaştırmak. (Dilçin, 1983: 116)

Isıcak / ıssıcak: Sıcak, hararet. (Dilçin, 1983: 110)

Yilmek / yelmek: Koşmak, esmek, tırıs gitmek. (Dilçin, 1983: 246)

Assı: Fayda, menfaat. (Dilçin, 1983: 14)

Koçulmak: Kucaklanmak. (Dilçin, 1983: 142)

Komak: Bırakmak, izin vermek, alıkoymak, tesir etmek. (Dilçin, 1983: 143)

Bigi: Gibi. (Dilçin, 1983: 32)

MECMUA-İ GAZELİYAT-I KADİM

Mecmua, Ankara Millî Kütüphanesi, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 799 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Fâtih Sultân Mehmed (1451 – 1481), II. Bâyezid (1481 – 1512), Yavuz Sultân Selîm (1512 – 1520), Kânûnî Sultân Süleymân (1520 – 1566) devrinde yaşayan 41 şairin 403 gazelini ihtiva eder.

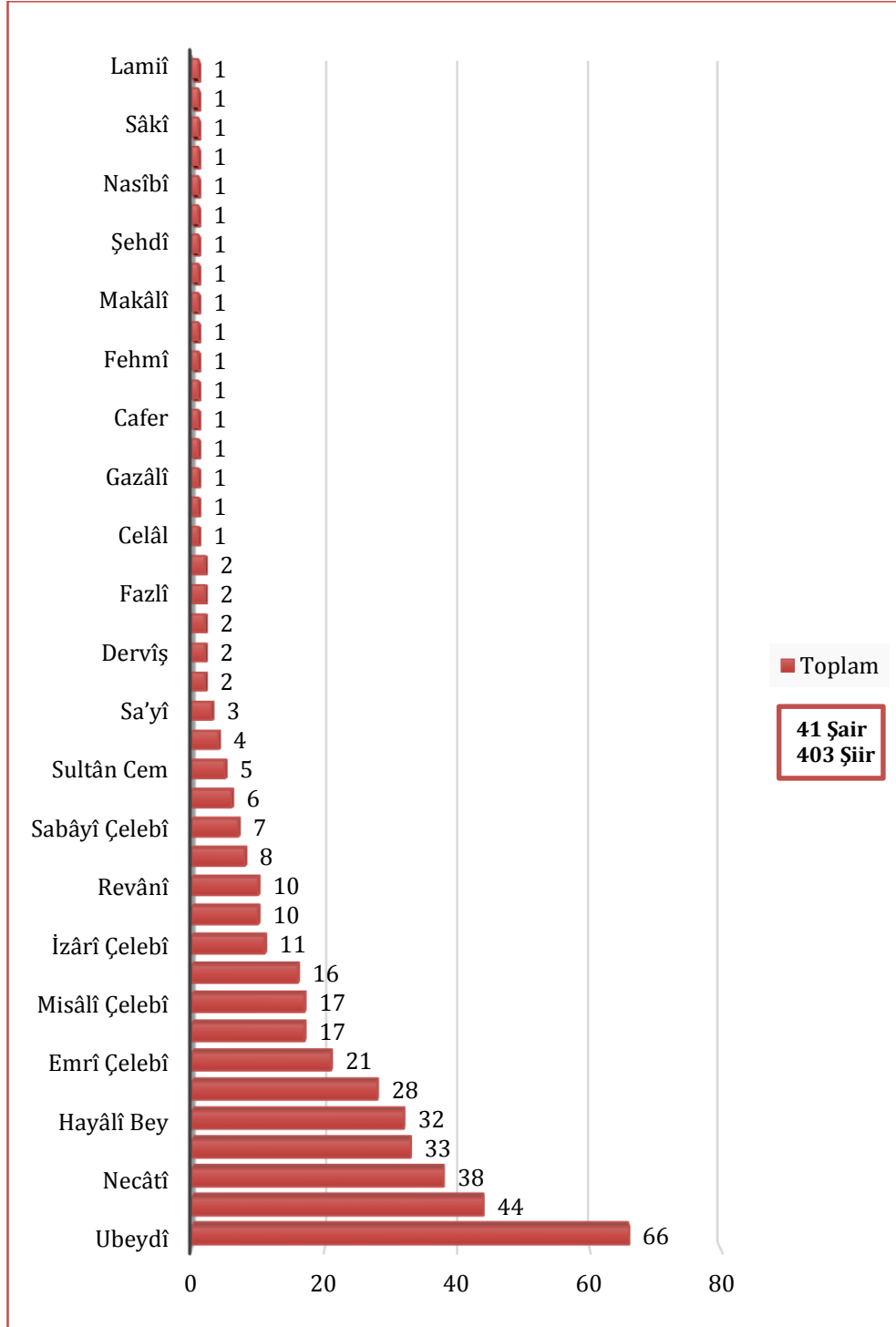
Mecmuada Latin harfleriyle tutulan notlara göre Sezâyî-i Kadîm ve Kâdirî'nin bir divanı yoktur ve bu şairlere ait gazeller sadece bu mecmuada bulunmaktadır. Ayrıca adları bilinen şairlerin buradaki gazellerinin çoğu divanlarında bulunmamaktadır. Bu sebeple Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim adlı bu eser klâsik Türk edebiyatı için önemli bir kıymete sahiptir.

Eser hakkındaki en tafsilatlı malumat aşağıdaki tablo ve grafikte görülebilir:

Tablo 1: Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim Hakkında Bilgiler

Eser Adı	Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim
Arşiv No	06 Mil Yz B 799, DVD Numarası: 843
Müstensih	Ali
Konu	16. asırda yaşayan Muhtelif şairlerin seçkin gazellerini ihtiva eder.
Yer / Koleksiyon	Millî Kütüphane – Ankara / Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu
Yaprak / Satır	75 / 17
Yazı Türü	Talik
Ölçü	275x195 - 170x90 mm.
Fiziksel Özellikler	Abadî kağıt türü, şiir başları kırmızı, şemseli, köşebentli, sırtı koyu kahve, bordo meşin ciltlidir.
Şairler	Sezâyî-i Kadîm, Şeyhulislâm Yahyâ, Kâdirî, Revânî, Sâkî, Derdî, Cafer, Zâtî, Ahmed-i Râst, Lamiî, Necâtî, Bahârî, Şâmî, Rûşenî, Şehdî, Dervîş, Fehmî, Sabâyî Çelebî, Nasîbî, Âhî Çelebî, Hüdâyî Çelebî, İshâk Çelebî, Sultân Cem, Rahmî, Sunî Çelebî, Fazlî, Gazâlî, Amrî, Ubeydî, Ahmed Hân-ı Geylânî, İzârî Çelebî, Makâlî, Re'yî, Celâl, Misâlî Çelebî, Sa'yî, Ulvî, Kara Murâd, Hayâlî Beg, Emrî Çelebî, Hayretî.

Grafik 1: Mecmu-i Gazeliyat-ı Kadim'in Muhtevası

GAZELLERİN ÇEVİRİ YAZISI

-Gazel 1-

- Mef^cülü / Fā^cilätü / Mefā^cîlü / Fā^cilün
- 1 Zâhid nice müşâhede-i yâra meyl ide
Hayvân kaçan tecelli-i dîdâra meyl ide
- 2 Âh itdügüm hemîşe budur rûzigârıla
Ol serv-i nâz ola ki bir pâra meyl ide
- 3 Kâfir görince hüsnuñi îmân ^carz ider
Mü³min görince zülfüñi zunnâra meyl ide
- 4 Ey dil dürüş diril ğam-ı yârıla ölmeden
Lâzım budur ki her kişi bir kâra meyl ide
- 5 Bî-zer ki dürr ola sözüñ almaz kılağına
Şanma Sezâyi ol şanem eş^câra meyl ide

-Gazel 2-

- Fā^cilätün / Fā^cilätün / Fā^cilätün / Fā^cilün
- 1 Didim ey cân gönümün hecriñde ğamdur hemdemi
Ħande-i nâz-ı cefâyıla didi kim hemdemi
- 2 Yâ melekdür yâ perî-şekl-i beşerde ol şanem
Ġâlibâ bu hüsni ile olmaz cihânda âdemi
- 3 Rûy-ı mâha şânki urur şehperin Rûhu'l-Emîn
^cÂrız-ı meh-tâbına zeyn olduñca perçemi
- 4 Va^cde-i vaşla vefâ idem dir idiñ itmediñ
^cAhd u peymânıñ unutdıñ ey cefâ-ĥü eyle mi
- 5 Luţf idüp irgür Sezâyî o vişâlün ^cıydına
Ey hilâl-ebraşına kırbânlar olduğum Memi²

² Şairlerin, erkekleri bir sevgilinin vasıflarıyla anlatan manzumelerinin başlığında “erkek sevgili, erkek güzel” manasında çoğunlukla “mahbûb” bazen de “dilber” kelimelerini kullandıkları görülür. Memi sadece bir kısaltma (Mehmed) olmayıp daha çok mahbûb isimlerine eklenen bir lakap olmalıdır. Rumeli şairlerin edebiyata

-Gazel 3-

- Fe^cilâtün / Fe^cilâtün / Fe^cilâtün / Fe^cilün
- 1 Hıaıt-ı nev-hîzûñ ile ol leb-i hãnde yaraşur
Nîtekim şohbet-i mey tâze çemende yaraşur
  - 2 Āsitãnuñda n'ola yüz sürsem³ ben de senüñ
Pãdişãhum eşigüñde nice bende yaraşur
  - 3 N'ola cãn içre qarãr itse hayãli lebüñüñ
Ne kadar rûh-ı revãn ise bedende yaraşur
  - 4 Bãğ-ı luft içre şehã şive ile şimşãda
Serv-i kaddüñ gibi şalınmağa kanda yaraşur
  - 5 Dil-i senginüñi fikr itdügi sinemde gönül
Āhenin āyinedür şadr-ı miñende yaraşur
  - 6 Ğam gelüp şãdî giderse yeridür beyt-i dile
Çünkü bir tekyedür āyende revende yaraşur
  - 7 Dil ü cãn virdi Sezâyî didüm al eyle kabül
Didi bi'llãh ısıcağla yine sende yaraşur

-Gazel 4-

- Fe^cilâtün / Fe^cilâtün / Fe^cilâtün / Fe^cilün
- 1 Şerm-sãr itdi güli gonca-dehãnuñ gülüşü
Nitekim nergis-i şehlä-yı gözün süzülişü
  - 2 Eşer-i büy-ı ser-i zülfüñe irişdi gibi
Yine esüp şavurup bãd-ı şabãnuñ yilişü
  - 3 Bařmaz oldı eşigiñde seg-i küyüñ yüzine
Ki gurür ile görüp görmeze urur bilişü
  - 4 Diz urup merdüm-i çeşmüñ ki kura yã qaşını
Alıvirür resen-i zülfüñ egilüp kirişü

kazandırdığı şehrengiz türü bir şehri değil şehrin güzellerini konu alır ve şehrengizlerde amaç şehrin erkek güzellerini veya esnaflarını tanıtmaktır. Daha detaylı bilgi için bk. (Çeltik, 2013: 500-510).

³ “sürsem” vezni aksatmaktadır.

- 5 Çünkü zülfine gönül verdik der-i ?ercân? dahîdür⁴
Ey Sezâyî ne için iki idesin bir işi

-Gazel 5-

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

- 1 Şabâ zîkr eylemiş vaşfın meger ol zülf-i pür-çînüñ
Höten'den geldügi Rüm'a büyümüş müşg-i müşgînüñ
2 Dehānuñla ruhuñ verdin işidüp iştiyākından
Olup pür-hün dil gonca şarardı beñzi nesrînüñ
3 Ezelden çünkü °uşşākuñ cefā çekmek imiş resmi
N'ola °ömrüm senüñ dāyim bize cevri olsa āyîñüñ
4 Görüp mey-gün lebüñ sākî kızarmışdur hayāsından
Ya la°liñ °aksidür rengi elinde cām-ı rengîñüñ
5 Gören kıddi nihāluñla nigāra zülf ü la°lüñ dir
Semendür berg-i la°l alçak yeri bu serv-i sîmîñüñ
6 Yazarken dür-dişüñ nazmın görürse kevkeb ey meh-rü
Dökile üstine eşküm yerine °ıkdı pervîñüñ
7 Sezâyî ol Hüsrevüñ vaşfın lebini hün-ı dilden yaz⁵
Kamu eş°ardan rengîñ ola tã şî°r-i şîrîñüñ

-Gazel 6-

Fā°ilātün / Fā°ilātün / Fā°ilātün / Fā°ilün

- 1 Her ne cān meyḥāne-i °ışkuñda mey nüş eyledi
°Aqlın alup cām-ı la°lüñ mest-i medhüş eyledi
2 Dāḥı esrār-ı lebüñden ḥaste-dil ḥayrān iken
La°l-i meygūnuñ ḥayāli anı serḥōş eyledi
3 Cirm-i māha reşk ile °ıkd-ı Şüreyyā'yı kırup
Küşe-i gūşındaki dürr-i bināgüş eyledi
4 Her günüm nev-rüz u °ıyd ol ḥüsn-i ḥurşîd itdi lîk
Her gicem Kıadr u Berāt ol zülf meh-püş eyledi

⁴ Mısrada vezin aksamaktadır.

⁵ Mısrada vezin kusurludur. "Ol" ile "hüsrevüñ" kelimeleri takdim tehir yapılmalıdır.

5   °Arızuñ kim devridüpdür ey Sezâyî hıtt-ı bıkır
Güiyâ kim hâle deryâsı deragüş eyledi

-Gazel 7-

Fe°ilâtün / Fe°ilâtün / Fe°ilâtün / Fe°ülün
1   Gice tâ şubha degin gerçi ki nâlem işidür
Yâr raħm itmedügi lik raķibüñ işidür
2   Nice miķdârını bilmez ser-i kūyında raķib
Seg-i yârıla yiler şanki bu âdem kişidür
3   Şem° sensüz gice meclisde şehâ yandugına
İncinüp bir yere od oldu iñen âteşidür
4   Dili ger pür-gam iderse n'ola zülf-i siyehi
Yine ħurrem idecek anı daħı meh-veşidür
5   Dil-i bî-çâre Sezâyî nice terk ide gamı
Dem-i ħurbetde ķomaz her dem anı yoldaşidur

-Gazel 8-

Fe°ilâtün / Fe°ilâtün / Fe°ilâtün / Fe°ülün
1   Gördi çün °arz-ı cemâl eylemiş ol mâhveşi
Germ olup çarħa girer gördi ruħundan güneşi
2   Mâh u Mirrîħ nütâķ oldu bigi ķavs-ı ķuzah
Gün yüziyile nigâruñ gözi üstünde ķaşı
3   Utanur ħüsnüñi gördükçe yüzi yire düşer
Âfitâbuñ ne kadar göge irişirse başı
4   Lebi üstündeki ħâl-i siyehi ol şanemüñ
Havz-ı Kevşer'de durur şanki Bilâl-i Ĥabeşî
5   Benüm aĭladugıma niçün olur yâr ferruħ
Kimseye aşşı mı eyler kişinüñ gözi yaşı
6   Gözüm üstünde ħayâl-i leb-i yâķüt-ı ħabîb
Beñzer ol ħâtem-i zerrîne ki la°l ola taşı
7   °İzzet ü ħürmete ger lâyıķ olayın dir iseñ
Ĥizmet-i yâra Sezâyî yanaşığör yanaşı

Hikmet - Hikmet - Hikmet

-Gazel 9-

Mef°ülü / Mefâ°ilü / Mefâ°ilü / Fe°ülün

- 1 Dil zülf hevâsı ile sevdâlara düşdi
Cân ıışk belâsıyla gavgâlara düşdi
- 2 Toğrusı °aceb derd ile uğradı belâya
Göñli ki kimüñ ol kad-i⁶ bâlâlara düşdi
- 3 Terk itdi beni hüsni dil-ârâlar için dil
Kim böyle anı virdi ne aralara düşdi
- 4 Alnuñla ruhuñ °aksi şehâ mihr u meh oldı
Pertevleri çün tâk-ı mu°allâlara düşdi
- 5 Ebrûlarıñı görelî zâhid hevesinden
Mihrâb-nişîn oldı temennâlara düşdi
- 6 Dil leyli şaçıñ destine kim virdi yaçasın
Mecnûna dönüp dâmen-i şahrâlara düşdi
- 7 Mest olsa Sezâyî ne °aceb fikr-i lebüñle
Çünkü hevesi sâgar-ı şahbâlara düşdi

-Gazel 10-

Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilün

- 1 Ey göñül oldıñ esîri çünki bir meh-peykerüñ
Kevn-i burc-ı pür-sa°âdetdür mekân-ı ahterüñ
- 2 Gözlerüm yaşın görüp şâd olalı bildim raķîb
Eksik olmazmış donanması deñizden kâfirüñ
- 3 Hıl°at-i zülfüñ mu°aţtar olmağ için döstüm
Nâr-ı la°lünde buhûr olmuş bu hâl-i °anberüñ
- 4 Âteş-i ıışkuñda gördi cân u dil °üd itdügüm
Odlara yandı taħassürden derünü micmerüñ
- 5 Sâķi vü sâgarla hõş geçdi Sezâyî devrümüz
Göreyin sâķiyle devri hõş olsun sâgaruñ

⁶ Vezin için “kadd” yerine “kad” okunmuştur.

-Gazel 11-

Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilün

- 1 Ruḥlarıñda ḥaṭṭ-ı nev-ḥîzûñ belirmiş tâzece
Sebzedür kim şaḥn-ı gülzâr içre irmiş tâzece
- 2 Şânki sînemde gönül büryâncıdur kim bağrumı
Nâr-ı ışıqla kebâb idüp pişirmiş tâzece
- 3 Der ḥam-ı zülfünde la°lün gördükünce cân u dil
Bâgbândur dâmenine gonca dermiş tâzece
- 4 Ol kadar aḳıtdıñ ey dilber gözüm yaşımı kim
Gülşeninde ḥüsnüññ reyḥân bitirmiş tâzece
- 5 Döstüm raḥm it Sezâyî'ye vefâ eyyâmıdur
Ruḥlarıñda ḥaṭṭ-ı nev-ḥîzûñ belirmiş tâzece

-Gazel 12-

Mefâ°ilün / Mefâ°ilün / Mefâ°ilün / Mefâ°ilün

- 1 Görelden Merve ḥaḳkıyçün yüzüñ ehl-i şafa kıblem
Ḳamusı işigüñ ma°büd idinmişlerdür a kıblem
- 2 Yoluñda cân virmeyen dilüñ düşsün yüzi ḥâke
Ki terk-i vâcib olunca olur secde red a kıblem
- 3 Dil ü cân ile çün itdim ḳaşuñ miḥrâbına ḳâmet
Yönüm bir yaña dönersem ki döne bir yaña kıblem
- 4 Der-i dilberde bi'llâh baña gel Ka°be'ye °arz itme
Senüñ Ḥacc ise maḳsûduñ yeter zâhid baña kıblem
- 5 Sezâyî devr-i vaşlunda müyesser ola mı ol dem
Görüp didârını yâriñ diyem hâ merḥabâ kıblem

-Gazel 13-

Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilün

- 1 Kâkülüñ devrinde cânâ sünbül-i ter olmasun
Oda yansun nâfe-i çîn müşg-i °anber olmasun

- 2 Āsumān-ı hüsne yeter mihr u meh alnuñ yüzüñ
Māh-ı tabān tođmasun hurs̄îd-i hāver olmasun
- 3 Da^cvā-i lu^tf içre kıadd u ^cārız-ı dildār ile
Gül yüze yüz gelmesuñ servi ber-ā-ber olmasun
- 4 Fir^kat-i dilberde dağı cengini kıomaz ra^kîb
Da^cvicisi kimsenün ma^hşerde kâfir olmasun
- 5 Ey Sezâyî leblerin dilden kıomaz mı dilberüñ
Şi^cr-i cân ba^htıñ nice kıonar mükerrer olmasun

-Gazel 14-⁷

Mefāîlün / Mefāîlün / Feülün

- 1 Nice bir baña āhum hemdem olsun
Başumda bile gelsün bir dem olsun
- 2 Şabā zülfüñ çekermiş irdüğine
Uluşmasun öñünde ebsem olsun⁸
- 3 Ra^kîb encüme Şey^tān didüğü
Ki tezvîr ile toğrusı hem⁹ olsun
- 4 Sezâyî ben Hüseynîyem kıamu hı^kı
Gerek Zünnün gerekse Edhem olsun

-Gazel 15-

Fā^cilātün / Fā^cilātün / Fā^cilātün / Fā^cilün

- 1 Yüz çevirmezem işigüñden penāhumdur benüm
Ka^cbe ha^kkıyçün a kıblem secdegāhumdur benüm

⁷ Şiir nâ-tamam gazel gibi gözüke de (dört beyit) gazelde şairin kendi mahlasını kullandığı, maksadına ulaştığı ve gazelin kompozisyon açısından eksik olmadığı anlaşılmaktadır. Daha fazla bilgi için bk. (Kurnaz ve Çeltik, 2011: 48-52). Şiirde muhtemelen müstensihin yazımından kaynaklanan bir karışıklık söz konusudur. Gazelin ikinci beyitinden sonra harfler birleştirilmeden “İbrâhîm” kelimesi yazılmış ve sonra şiirin bütünüyle ilgisi olmayan şu beyit yazılmıştır:

*Ben berr u ba^hr içinde bir āh eylesen kıulna
Toştoğrı bāğ içinden? uçup bülbül üstüme*

Müstensih daha sonra aynı şiirin ilk beyitini mükerrer yazdıktan sonra “Dōstum ra^hm it Sezâyîye vefā eyyāmıdır.” mısrasını yazmıştır. Bu mısra 11. gazelin son beyitinde zaten bulunmaktadır.

⁸ Bu mısra da vezin aksamaktadır.

⁹ Hastalık manasında kullanılmıştır.

- 2 Cism-i zerdüm cānuma bir cāme-i zerrîndür
Dūd-ı āhum başum üzre şeb-külāhumdur benüm
- 3 Şevk-ı haddūñ āfitābum eşk-i çeşmüm t̄ali°üm
Şu°le-i āhum şeb-i firkatde māhumdur benüm
- 4 Şanma kim encümdür eflāk üzre yer yer görinen
Göklere çıkmış şerār-ı dūd-ı āhumdur benüm
- 5 Ey Sezâyî sevmek ol yāri günāh imiş¹⁰
Çekdüğüm bunca °azābı ol günāhumdur benüm

-Gazel 16-

Mef°ülü / Fā°ilātü / Mefā°ilü / Fā°ilün

- 1 Seyl eyledūñ çün eşki luṭuf¹¹ it kenāra gel
Ey serv-i tāze ya°ni leb-i cūybāra gel
- 2 Kūyında eyle nāleñi ey °andelīb-i cān
Bir murğ-ı zārsuñ n'ola ol merğzāra gel
- 3 Açılma lāf-ı hūsn ile ey gönca ebsem ol
Kim şimdi didim ol şanem-i gül-°izāra gel
- 4 Ey dil yüzüñ sürüp seg-i dildāra hıżmet it
Yanında sen de bir ulunuñ i°tibāra gel
- 5 Kaşd eyledükse murğ-ı gönül şayd idem diyü
Cānlar virür Sezāyi saña tek şikāra gel

-Gazel 17-

Fā°ilātün / Fā°ilātün / Fā°ilātün / Fā°ilün

- 1 Gerçi kim hōş nāzenīn maḥbūb-ı cānānlar kıpar
°Aşıka līkin teraḥḥum eylemez anlar kıpar
- 2 Cennet-i şānī durur gūyā bilād-ı Edrine
Hūsn ile her kūşesinde hūr u gilmānlar kıpar
- 3 Nice bir Firdevs'e teşbīh itmeyem maḥbūb-ı kad
Sidre bigi mūntehā serv-i hīrāmānlar kıpar

¹⁰ Müstensihin bir kelimeyi eksik yazdığı anlaşılmaktadır.

¹¹ Vezin için "luṭuf" şeklinde yazılmıştır.

- 4 Mihr-i hüsnüñ üzre şaldıkça şehâb-ı zülfüñi
Gözlerümden ebr-i nîsân bigi bârânlar kıpar
- 5 Nağme-i °uşşâka çün oldı nevâ-yı °andelîb
Gülşen-i küyuñda gör ne âh u efgânlar kıpar
- 6 Fitnede öykünmeye şol çeşm-i şüh-ı şeng ile
Her ne deñlü kim kıamer devrinde fettânlar kıpar
- 7 Cîm-i zülfüñle elif kıaddüñle kıaşuñ nünını
°Aşık-ı bî-dillere °arz eyleseñ cânlar kıpar
- 8 Hâsret-i dilberde bir gün ey Sezâyî kıor kıaram
Nüh Tûfâmı bigi eşkümlle tûfânlar kıpar

-Gazel 18-

- Mef°ülü / Fâ°ilätü / Mefâ°ilü / Fâ°ilün
- 1 Ol dil-rübâ ki hüsn ilinüñ pâdişâhıdır
Sultân-ı heft kışver olanlar gedâsıdır
- 2 Gülzâr-ı luţf içinde gören serv kıaddini
Her sidre kıâmetüñ diye bu müntehâsıdır
- 3 °Arz itdügi hemîşe gözüm hâk-i pâyine
Hûn-ı dilümle kıanlı yaşum mâcerâsıdır
- 4 °Işkıñla bulmışam yine ol deñlü iştiyhâr
Her kim görürse dir bu anuñ mübtelâsıdır
- 5 Dil-kıastesin Sezâyî kıoma âsitâna sen
Derd ehlinüñ çün eşigi dârü's-şifâsıdır

-Gazel 19-

- Fâ°ilätün / Fâ°ilätün / Fâ°ilätün / Fâ°ilün
- 1 Leblerüñ üstündeki şol nev-resîde hâţţ-ı ter
Güyyiâ bir tûti-i şîrîn-sühândur sebz-pür
- 2 Ol kıadar nergis gözünnden mest-i medhüş oldı kim
Gözlerin açmağ için şebnem yüzine şu saçar

- 3 Zülfüñ ucunda dehānuñla gören dir ĥattuñı
Bu Muṭavvel'dür¹² velī altında şerḥ-i muḥtaşar
- 4 Ayaġuña düşmege bir dem şehā zülfüñ gibi
Dest-i sa^cyi irmeyüp başdan çıkarur niceler
- 5 Mihr-i ĥaddüñ maṭla^c-ı ĥüsnuñden itdükçe ṭulū^c
Maḥv olup yerden yere geçer ĥayāsından kamer

-Gazel 20-

Mef^cülü / Fā^cilätü / Mefā^cilü / Fā^cilün

- 1 Terk-i diyār-ı yār idüp ey dil firākıla
Gitdiñ belā vü miḥnetile iştıyākıla
- 2 Bu çarḥ-ı pür-cefā beni senden raḳīb-vār
Ayırdı dürlü ĥileler idüp nifākıla
- 3 İrince āb-ı vaşlıña ey dōst yanaram
Fırkat odunda dil nice büryāna yaḳıla
- 4 Hecriñde ey şanem beni derd ü gamuñ dirīg
Ḳast itdiler kim öldürelere ittifākıla
- 5 Āhum Sezāyi ḥasret-i dilberde ḳorḳaram
Odlara yaḳa dehri daḥı iḥtirākıla

-Gazel 21-

Fā^cilätün / Fā^cilätün / Fā^cilätün / Fā^cilün

- 1 Ĥüsñ için ĥurşid idermiş rüy-ı cānān ile baḥş
Ĥaddi midür kevkeb itmek māh-ı tābān ile baḥş
- 2 Ĥaṭṭuñ için cān u dil ceng ittigünce şanasın
İki ^cālimdür ider tefsīr-i Ḳur^oān ile baḥş
- 3 Dil müselsel zülfüñi bildi teselsüldür tamām
^cilm-i ĥikmetden n'ola eylerse Loḳmān ile baḥş

¹² Daha geniş bilgi için bk. (İrmak, 2012: 173-196). El-Mutavvel: Sekkākî'nin Miftāhu'l-
Ulūm adlı eserinin belagatla ilgili bölümü için Hatīb El-Kazvî'nin yazdığı Telhisü'l-
Miftāh için Teftāzānî'nin yazdığı şerhdir. Şair; sevgilinin saç, ağız ve tüyünü El-
Mutavvel'e ve şerhlerine teşbih ediyor.

- 4 Gül yüzüñ medh eylesem şî^crüm maḳālâtında ben
Eylerüm her bülbül murğ-ı hõş-elhân ile baḫş¹³
- 5 °İşkuñ ile cān viren buldı ḫayāt-ı cāvidān
Derdiñ ey dilber n'ola eyleser dermān ile baḫş
- 6 Zülfüñi efsün ile çeşmüñ kim ejderhā ider
Kimdür iden siḫr ol seḫhār-ı fettān ile baḫş
- 7 Bir Ḥüseynī ḫalk için şî^criyle Ḥassān¹⁴ olmuşam
Ey Sezâyî eyler isem n'ola Selmān¹⁵ ile baḫş

-Gazel 22-

- Mef^cülü / Fā^cilātü / Mefā^cilü / Fā^cilün
- 1 Ol yār hemdem ola mı ben mübtelā ile
Hiç pādişāh mūnis olur mı gedā ile
- 2 Gitmez ḫapuñdan ey yüzi meh her gün āfitāb
Beñzer ki geldi ḫizmete yanaşdı ay ile
- 3 Ḳaşuñ boyadı göñlümi şanup Ḥoten-kemān¹⁶
Hey di şuña ki ^cālemi yaḳdı bu yāy ile
- 4 Kūyīñda başladı yine essüp¹⁷ şavurmağ
Bir toz ḫopardım gibi āḫir şabā ile
- 5 Yād itdügünce söger imiş ey Sezâyî yār
^cÖmri çoḫ ola her dem añarmış du^cāyile
- 6 Ḥalvetde şūfi mu^ctekif-i būriyā geçer
Gör eblehi ki cennet umar bu riyā ile

-Gazel 23-

- Mef^cülü / Fā^cilātü / Mefā^cilü / Fā^cilün
- 1 Zāhid ḫaçan ḫarīn ola ol dil-rubā ile
Hiç büm hemdem ola mı murğ-ı hümā ile

¹³ Mısrada vezin aksamaktadır. “Bülbül” ile “Murğ-ı” kelimeleri takdim tehir yapılmalıdır.

¹⁴ Ḥassān bin Sabit

¹⁵ Selmān-ı Fārisī

¹⁶ Vezin için “kemān-ı Ḥoten” yerine “Hoten-kemān” tercih edilmiştir.

¹⁷ Vezin için “essüp” şeklinde okunmuştur.

- 2 Cānā cemālîñ ile gören dir cebinüñi
Şānki muķārîñ oldu güneş geldi ay ile
- 3 Şîrîñ lebüñ ki ağzuma sögdükçe cān virür
Şān °İsidür ki mürde dirildür du°ā ile
- 4 Misk-i Hıḫā ki sehv idüp öykündi zülfiñe
Yüz karalığın eyledi ḫāşıl ḫaḫā ile
- 5 Na°li semendüñ iner ḫayālî gözümde dōst¹⁸
Miḫrāb durur ki bulına kıble-nümā ile
- 6 Gördükçe āfitāb-ı cemālüñ sen ay için
El götürüp du°ālar iderüm şenā ile
- 7 Zülfi hevāsınuñ hevesi ey Sezāyi āḫ
Āvāre itdi göñlümi bād-ı şabā ile

-Gazel 24-

- Mefā°ilün / Mefā°ilün / Mefā°ilün / Mefā°ilün
- 1 Şalaldan süñbül-i zülfüñ dahı gül-gūna ki sāye
Şanasın ebr-i rahmetdür taḫaddüm eylemiş aya
- 2 Mücerred āl-i? münevversin ruḫ-ı pîşāñuñ tābı¹⁹
Nigārā mihr u māḫ oldu düşüp tāḫ-ı mu°allāya
- 3 Ḥayāl-i ḫal°atüñ cānā bu çeşm-i eşk-i bārumda
Ṭulū° idüp kamer şānki gelür burc-ı Şüreyyā'ya
- 4 Göñül bîmār-ı °ışḫ olup eger derdüñle cān virse
Mezārı ḫāksārından alurlardı müdāvāya
- 5 Leb-i mül-rengüñüñ °aksi gözümde şānki ey gül-ruḫ
Şarāb-ı ergüvān ile pür olmuş cām-ı mîñāya
- 6 Eli izine yüz sürsem °aceb midür ki dildāruñ
Gerekdür kim ide ḫizmet kişi kendüden a°lāya
- 7 °Aceb mi rind-i mest olsa Sezāyi dāyimā çünkim
Lebüñ sevdāsı efkārın düşürdi cām-ı şahbāya

---

¹⁸ Mısrada vezin aksamaktadır.

¹⁹ Mısrada vezin aksamaktadır.

-Gazel 25-

Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilün

- 1 Görmeyenler sâye şalduğın gül üzre sünbülün
°Arızuñ üzre temâşâ eylesünler kâkülün
- 2 Hüsni-bâzârunda dil hâlün görüp zülfüne dir
Koma ey Hindü dökülmiş dâmenünden fülfulün
- 3 İşigünde nâle kılduğum ruhuñ devrinde bu
Mevsim-i gülde erer eflâke âhı bülbülün
- 4 Kaldı elden? ağıza? dervâze-i meclis ider
Düşdi ayaga lebün devrende kadri yok mülün
- 5 Ey Sezâyî dem-be-dem ol gül-°izaruñ şevkına
Bülbülün gavğasını dindürdi yine gulgulün

-Gazel 26-

Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilâtün / Fâ°ilün

- 1 N’oldı yâ Rab hizmet-i gülde günâhı bülbülün
Varduğunca böyle artar her gün âhı bülbülün
- 2 Hârdan nice şikâyet kılmason gülzârda
Taht-ı °adl üzre çıkupdur pâdişâhı bülbülün
- 3 Kible-i hüsnün görelen câmi°-i ezhârda
Ka°be-i vechün olupdur secdegâhı bülbülün
- 4 Hâk olursa gülşen içinde zebân-ı hâl ile
°Arz ider derdin güle her bir günâhı bülbülün
- 5 Vahtidür gülşende güş idüp temâşâ itmege
Geh cefâsını çeke âhını gâhî bülbülün
- 6 Ruğlaruñ şevkıyla âhumdan şaşın ey gül-°izâr
Müstecâb olur ricâsı şubh-gâhî bülbülün
- 7 Nâleden hâlî degül bir dem Sezâyî biñ âh
N’oldı yâ Rab hizmet-i gülde günâhı bülbülün

-Gazel 27-

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün

- 1 Gönlüme yâruñ cefâsı hõş gelür
 Ğayra gerçi kim vefâsı hõş gelür
- 2 Yegdürür itüñ raķībüñden baña
 Her kişiye âşinâsı hõş gelür
- 3 Gönlüm âl ile alaldan ol nigâr
 Baña hûbuñ dil-rübâsı hõş gelür
- 4 İrişelden zülf-i yâra bād-ı şubh
 Cân-ı şâmîye hevâsı hõş gelür
- 5 Bu Sezâyî'ye tavâf-ı Ka'be'den
 Âşinānuñ merħabâsı hõş gelür

-Gazel 28-

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

- 1 Dem-be-dem ey dil-i pür-süz gam-ı yārılasın
 Bilmezem tîğ-i cefâyıla nice yarılasın
- 2 Ben nice derd ile bülbül bigi zâr olmayayın
 Çünkü ey gönca-dehen gül gibi sen hārılasın
- 3 Ay gelür gün yüziñi görmege ĥasret çekerem
 Bilmezem kıanda yürürsün nice aġyārılasın
- 4 Ben gam-ı hecrüñ ile bunca belâlar çekerem
 Sen niçün erdüğüñe koçulasın şarılasın
- 5 Ey Sezâyî ne 'aceb olsa perîşân hālüñ
 Dāyimā çün heves-i zülf-i siyeh-kārılasın

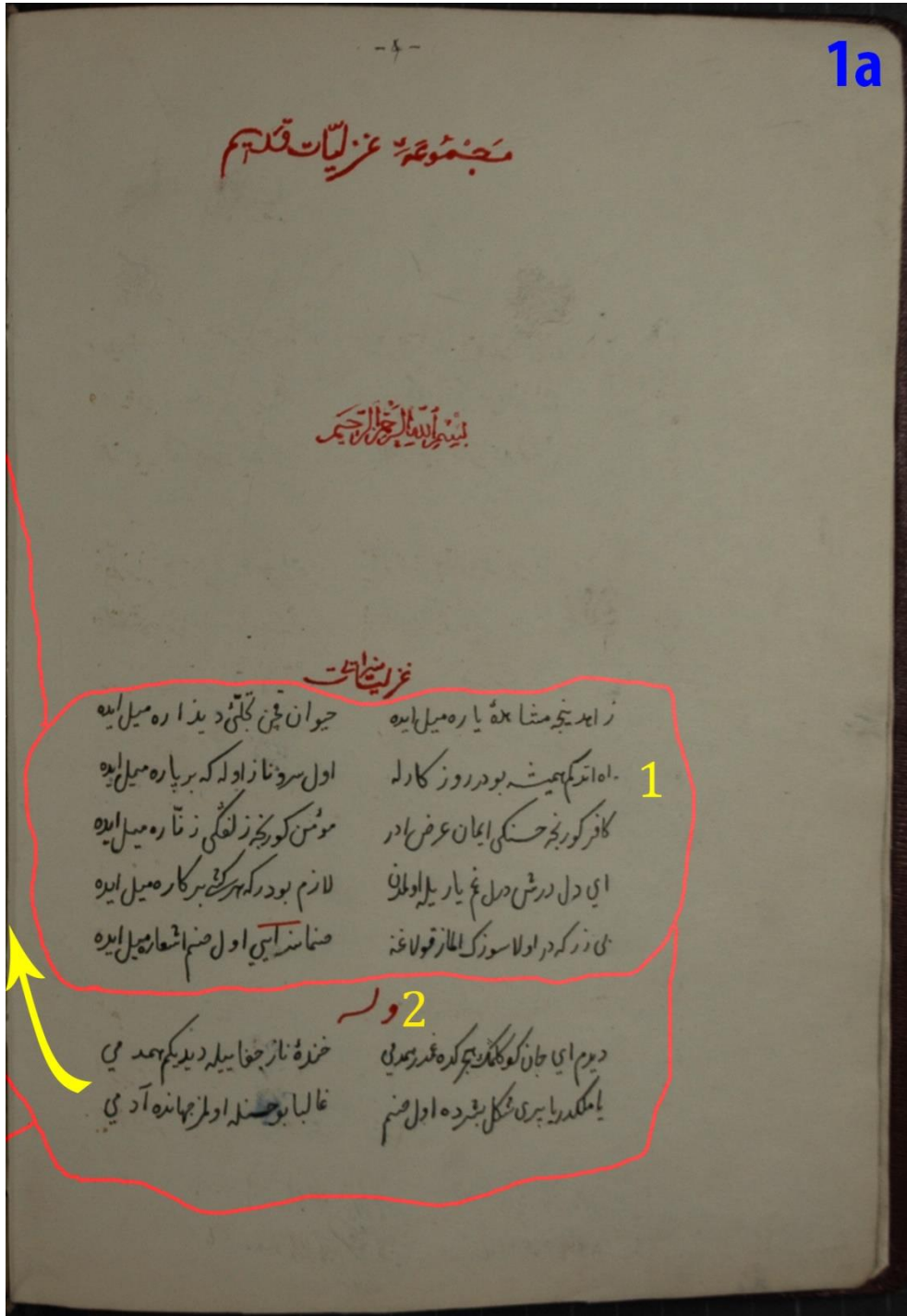
SONUÇ

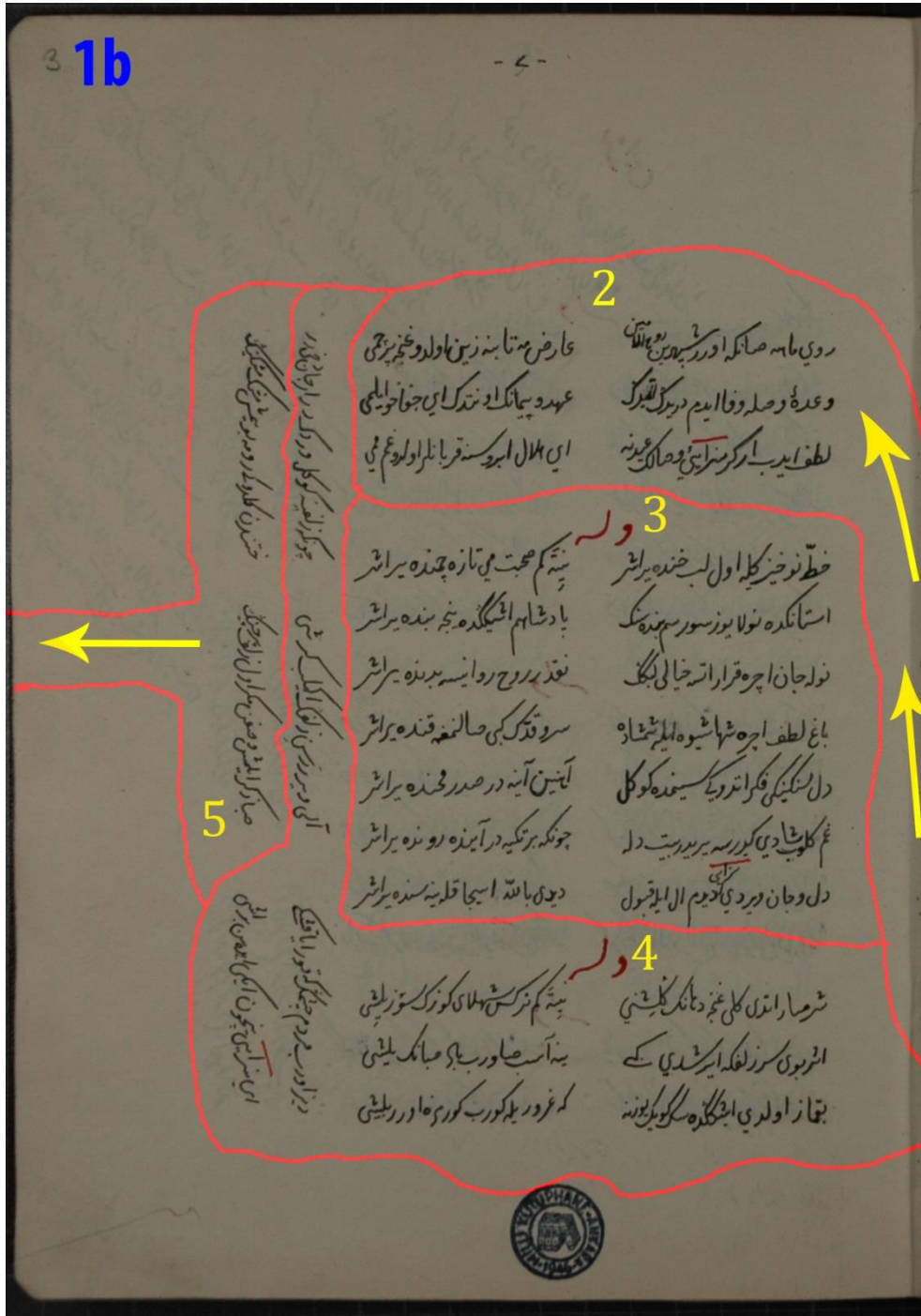
Mecmualar, klâsik Türk edebiyatı şairlerinin günyüzüne çıkmamış manzumelerini ihtiva etmeleri açısından önem arz etmektedir. Mecmualar; klâsik Türk edebiyatı tarihinin tekâmülü için -Sezâyî-i Kadîm örneğindeki gibi-tezkirelerde hakkında çok az bilgi bulunan, birkaç beyit dışında şiirleri bilinmeyen şairlerin şiirlerinin ortaya çıkarılması ve edebî şahsiyetleri hakkında bilgi sahibi olunması hasebiyle önemli bilgi kaynaklarıdır. Son dönemde mecmualarla ilgili yapılan çalışmaların artması edebiyat tarihimiz namına sevindirici gelişmelerdir.

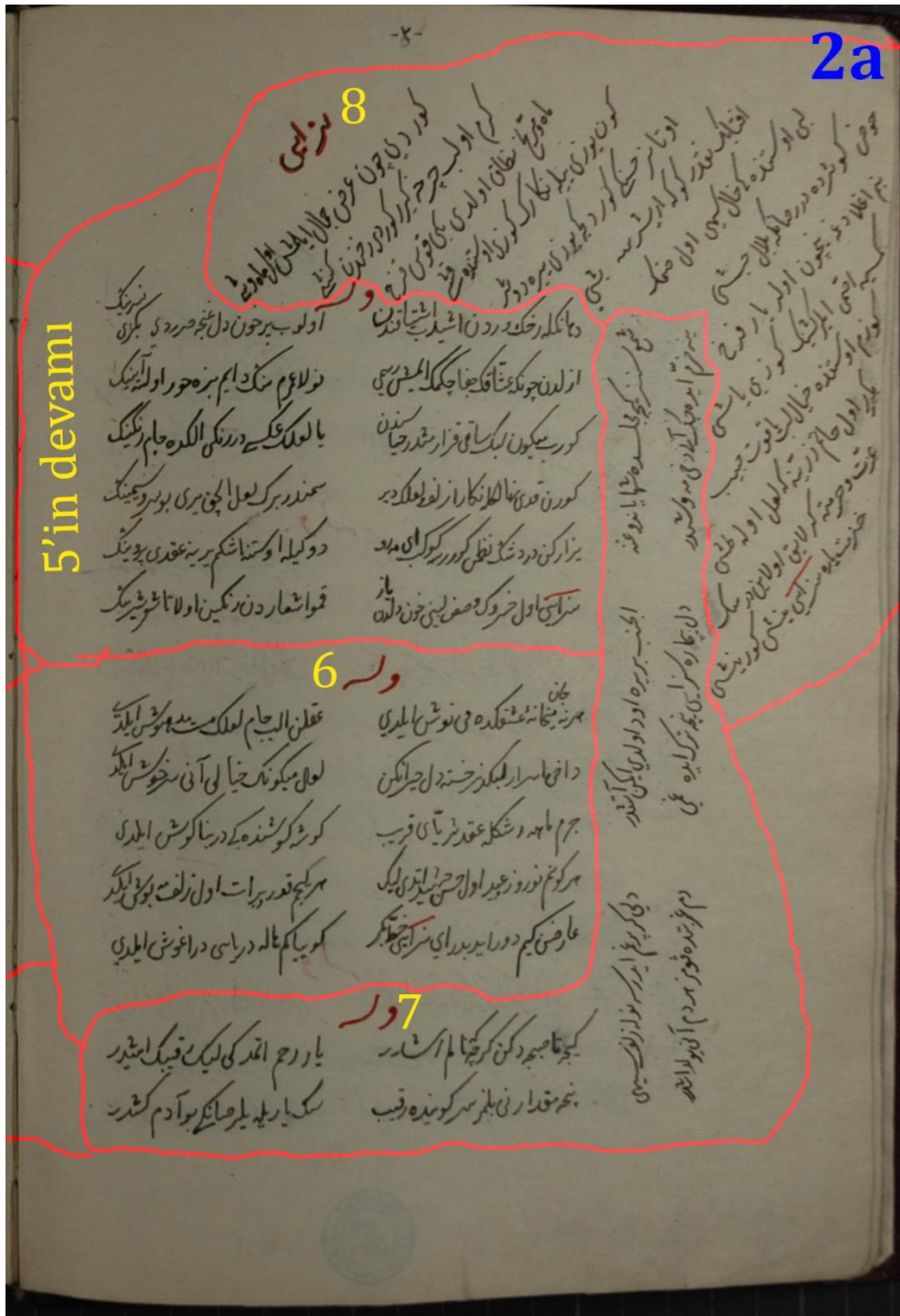
Ankara Millî Kütüphanesi Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz B 799 arşiv numarasıyla kayıtlı Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim; Fâtih Sultân Mehmed, II. Bâyezid, Yavuz Sultân Selîm, Kânûnî Sultân Süleymân devrinde yaşayan *Sezâyî-i Kadîm*, *Şeyhulislâm Yahyâ*, *Kâdirî*, *Revânî*, *Sâkî*, *Derdî*, *Cafer*, *Zâtî*, *Ahmed-i Râst*, *Lamiî*, *Necâtî*, *Bahârî*, *Şâmî*, *Rûşenî*, *Şehdî*, *Dervîş*, *Fehmî*, *Sabâyî Çelebî*, *Nasîbî*, *Âhî Çelebî*, *Hüdâyî Çelebî*, *İshâk Çelebî*, *Sultân Cem*, *Rahmî*, *Sunî Çelebî*, *Fazlî*, *Gazâlî*, *Amrî*, *Ubeydî*, *Ahmed Hân-ı Geylânî*, *İzârî Çelebî*, *Makâlî*, *Re'yî*, *Celâl*, *Misâlî Çelebî*, *Sa'yî*, *Ulvî*, *Kara Murâd*, *Hayâlî Beg*, *Emrî Çelebî*, *Hayretî*'nin 403 gazelinin ihtiva eder. Zikredilen mecmuada sadece Ubeydî adlı şairin 66 gazelinin bulunması, meşhur bazı şairlerin buradaki bazı gazellerinin divanlarında bulunmaması edebiyat tarihimiz açısından önemlidir.

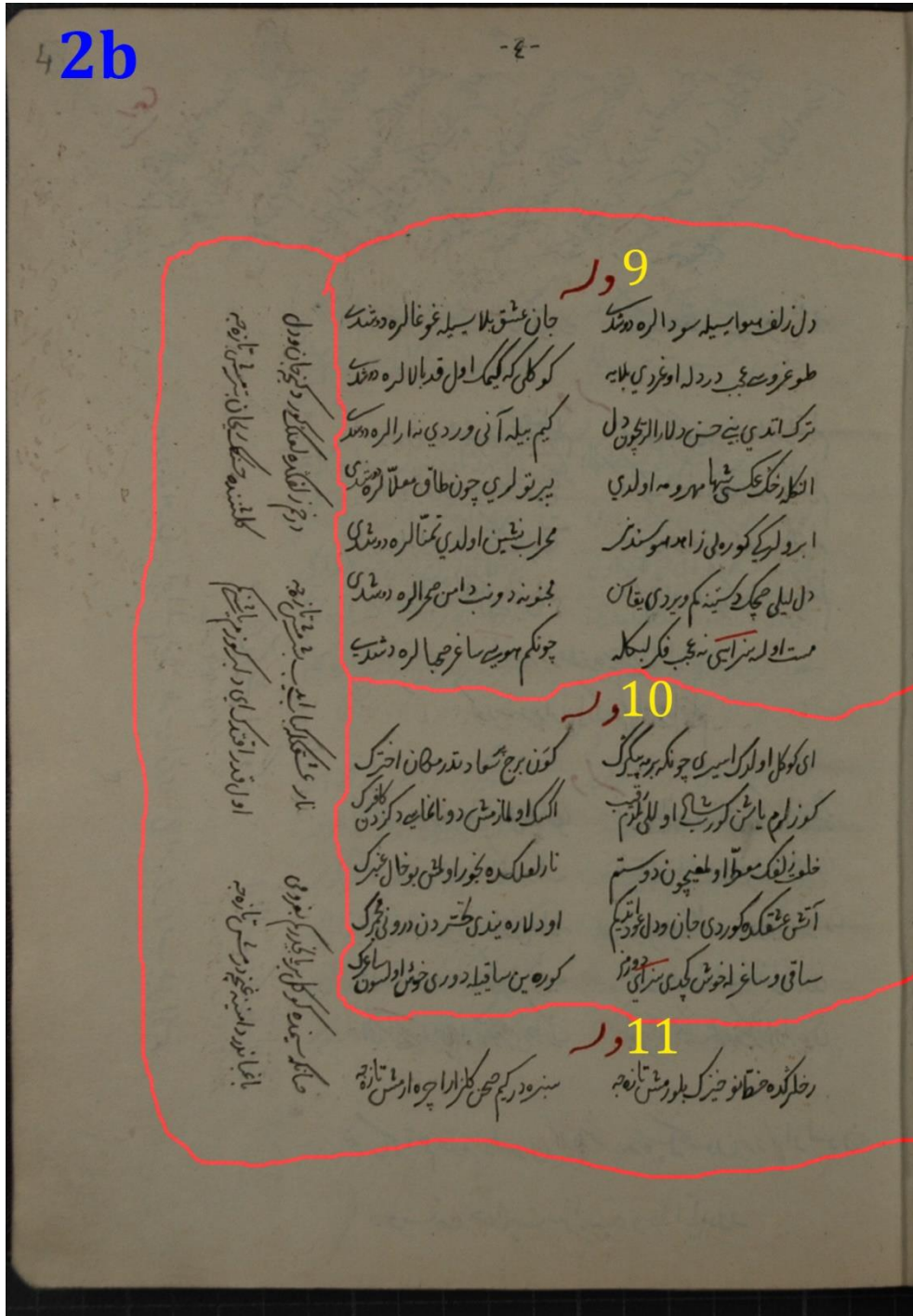
Çalışmamızda kaynaklar taranarak Sezâyî-i Kadîm'in hayatıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Gazellerinden hareketle şairin üslubu ve dil özelliklerine yer verilmiş daha sonra Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim tanıtılmış ve şiirlerin çeviri yazısına yer verilmiştir. Sonrasında şiirlerin mecmuadaki imajları eklenmiştir. Amacımız kaynaklarda ismi yer alan Sezâyî-i Kadîm ve Mecmua-i Gazeliyat-ı Kadim'i bilim ve edebiyat dünyasına tanıtmaktır.

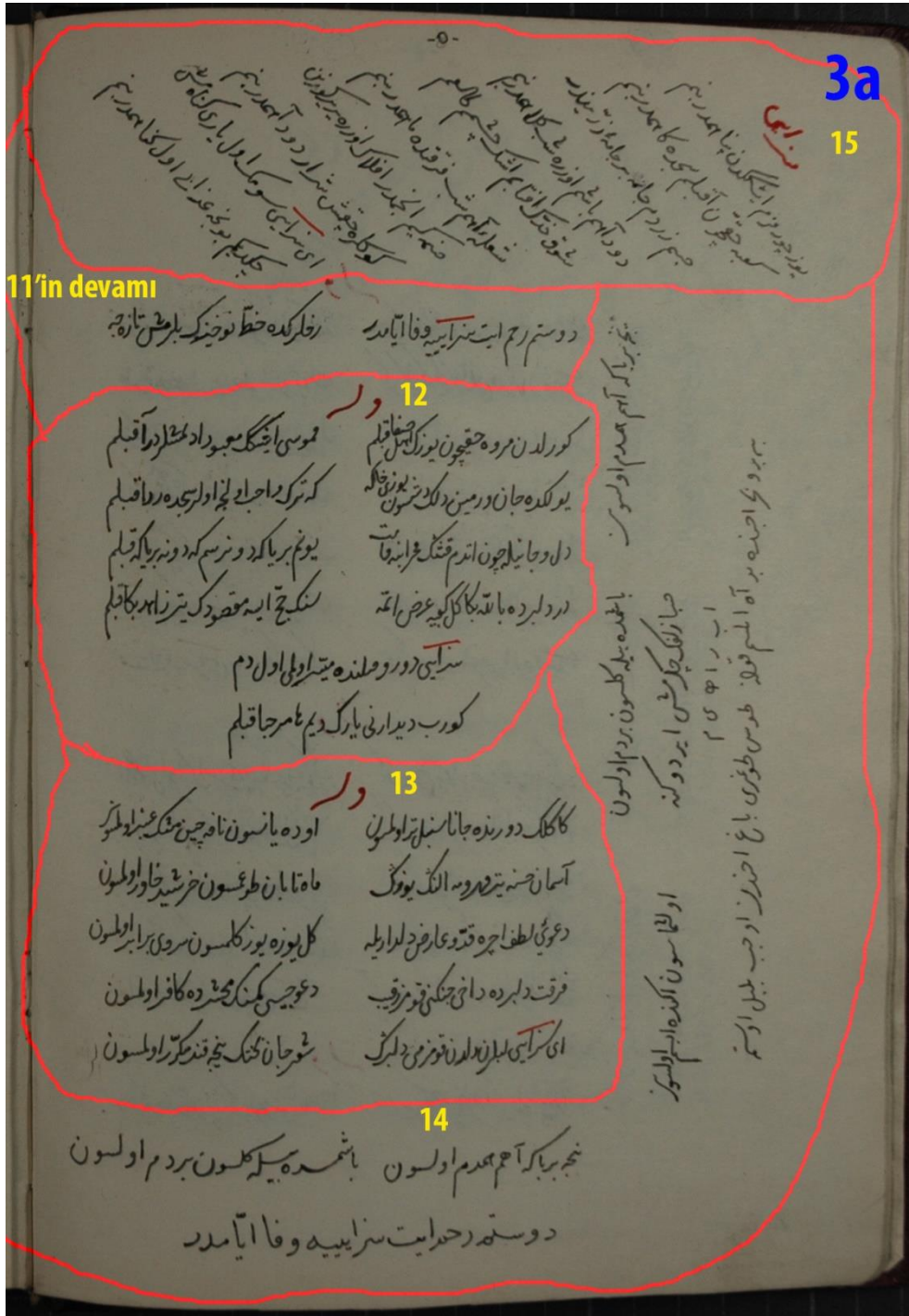

53b

-7-

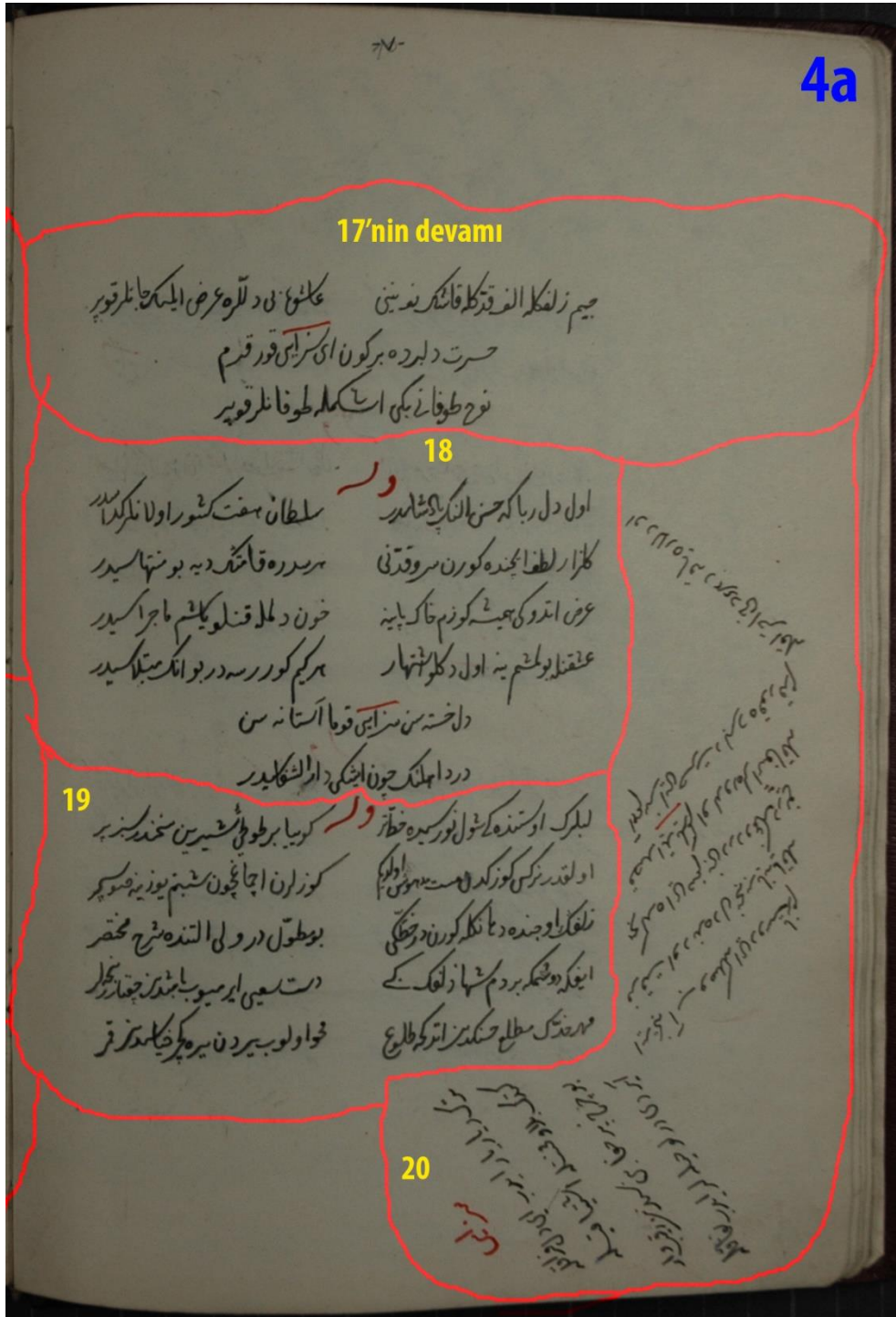
رقیب انجمنه شیطان دیدو کومه
که تزویر یله طوغر وسته هم اولسون
سزاسی بن حسینم قوشلوق
کرک ذوالنون کرکه ادم اولسون

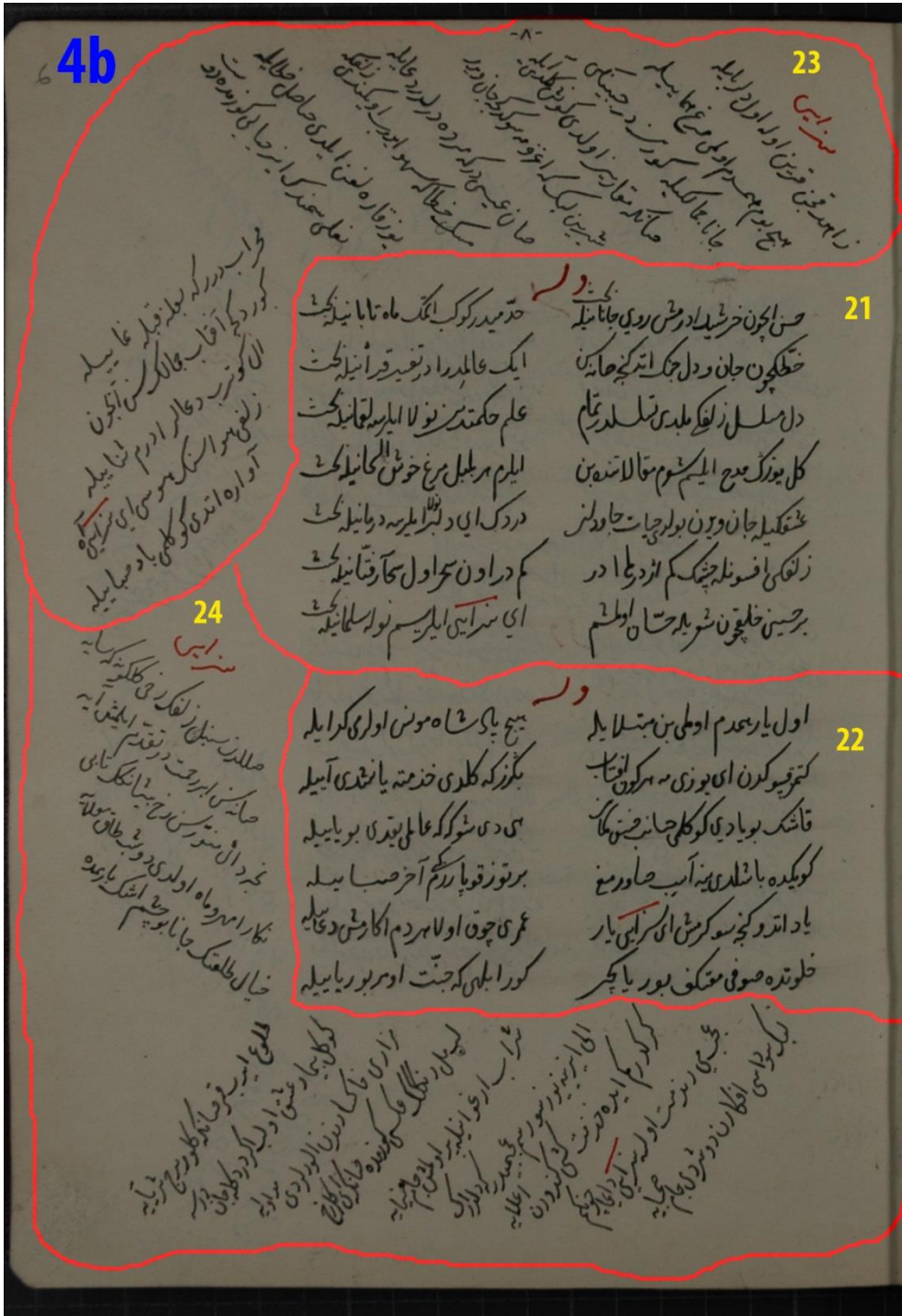
16

سئل ایلدک چون اشکمی لطف ایستکانه کل
ای کسرو تازه یعنی لب جو سباره کل
کومنده ایلدک ای غنای جان
بر مرغ زار سنگ نوله اول مرغ زاره کل
اچلمه لاف حسله ای غناییم اول
کیم شمعی دیدیم اول ضم کلغز اکل
ای دل یوزک سورسک دلداره خدمت
یازده سنده بر اولوندا اعتباره کل
قصدا ایلرکه مرغ کل صید ادم دیو
جانلر دیر سزاسی سکاگت کاره کل

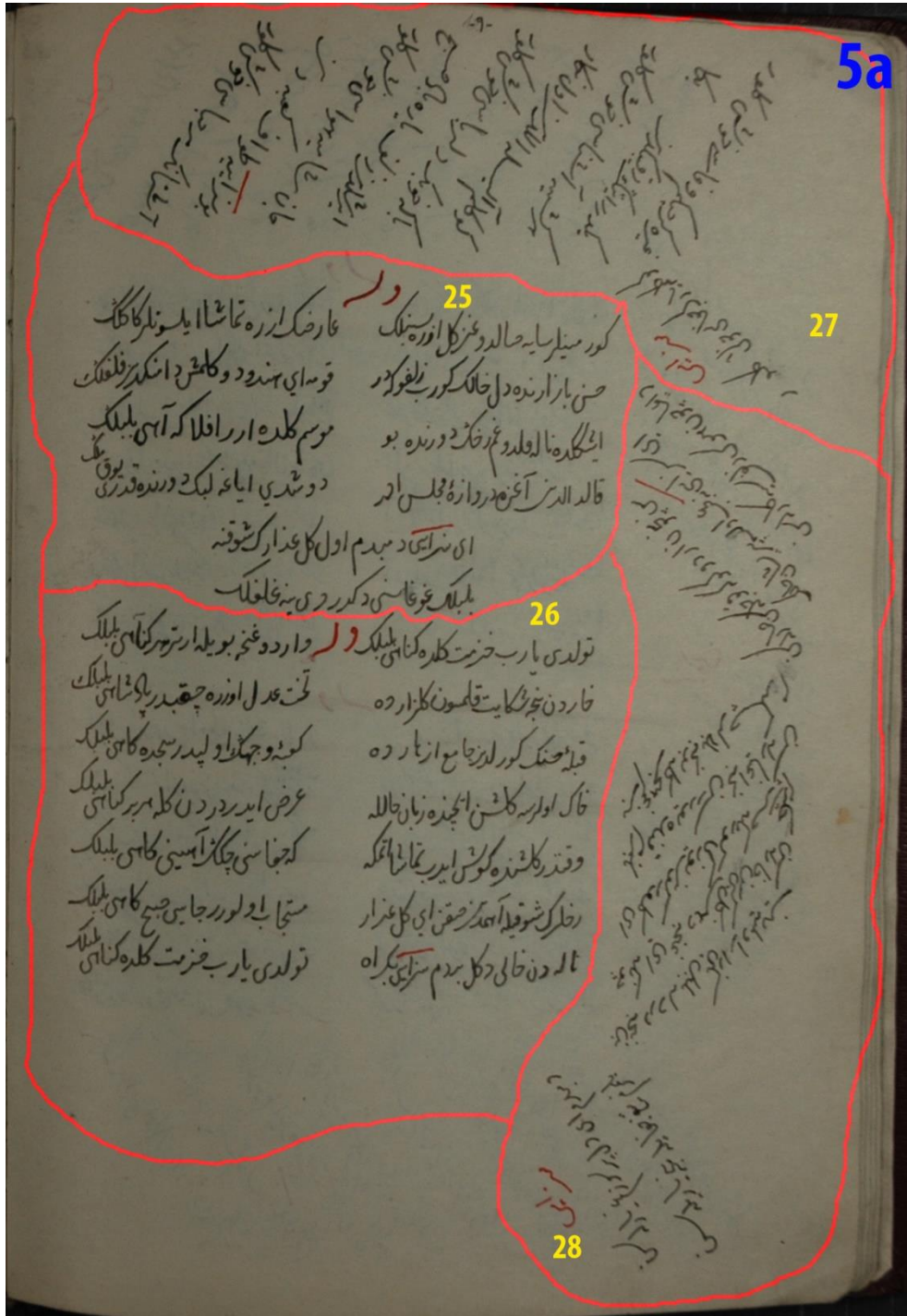
17

کرچکم خوش نازمین محبوب جانلر قوبر
عاشق دلیکن نرتم ایلر آنلر قوبر
جنت تانی درر کویا بلاد ادرینه
صنله هر کوشیده حور و غلاملر قوبر
بیچه فردوسه تشبیه ایتم محبوب قد
سدره بیکن نهم و خر امانلر قوبر
مهر سگ اوزره صالحه قی سحاب لیک
کوز لمدن اربنسان یکی بارانلر قوبر
نیمه شاقه چون اولدی نوای غناییم
کلشن کویکده کورنه آه واقفانلر قوبر
فنه ده او کینه قبول چشم شوخ شکله
هرنه دکلو کیم فرد و وزه فتانلر قوبر

Kaynakça

- Ali (Müstensih), *Mecmû'a-i Gazeliyât*, Ankara Millî Kütüphanesi - Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, No: 06 Mil Yz B 799.
- Abdurrahmân Hıbrî, *Ensü'l-Müsâmirîn*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY., No: 451.
- Abdurrahmân Hıbrî. (1999), *Ensü'l-Müsâmirîn Edirne Tarihi*, (Haz.) Ratip Kazancıgil, Edirne Valiliği Yay., İstanbul.
- Ahmed Bâdî Efendi. (2014), *Riyâz-ı Belde-i Edirne 2*, (Haz.) Niyazi Adıgüzel ve Raşit Gündoğdu, Trakya Üniversitesi Yay., Edirne.
- Aynur Hatice, Çakır Müjgan, Koncu Hanife, Kuru Selim S., Özyıldırım Ali Emre. (2012), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yay., İstanbul.
- Çeltik, Halil. (2013), *Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara.
- Dilçin, Cem. (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- Edirneli Sehî. (H. 1325), *Asâr-ı Eslâfdan Tezkire-i Sehî*, Matbaa-i Âmedî, İstanbul.
- Ergin, Muharrem. (2009), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım, İstanbul.
- Irmak, Mustafa. (2012), "Bir Belâgat Kitabı Olarak Mutavvel ve Osmanlı Medreselerinde Okunuş Biçimi Üzerine Bir Risâle", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42 (2012/1), 173-196.
- İpekten Haluk, İsen Mustafa, Toparlı Recep, Okçu Naci, Karabey Turgut. (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- Köprülü, Fuad. (1999), *Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl - Edebiyat Araştırmaları*, TTK Yay., Ankara.
- Özuygun, Ali Rıza. (1994), *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- Kurnaz, Cemal, Çeltik, Halil. (2011), *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yay., İstanbul.
- Parlatır, İsmail. (2012), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Timurtaş, Faruk K. (1980), *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul.